

5.1 Odrodzenie Rzeczypospolitej

1. Pierwsze ośrodki polskiej władzy

- Jesienią 1918 roku działacze niepodległościowi utworzyli lokalne ośrodki polskiej władzy, różniły się metodami działania i wizją przyszłego państwa polskiego:
 - **Rada Regencyjna** – utworzona w 1917 r. na terenie Królestwa polskiego, zależna od okupanta, nie cieszyła się uznaniem Polaków,
 - **Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej** – utworzony w 1918 r. w Lublinie, jego premierem został socjalista Ignacy Daszyński (działał w Galicji, był posłem do parlamentu w Wiedniu, przyczynił się w postawaniu Legionów), głównie działacze PPS i ruchów ludowych,
 - **Polska Komisja Likwidacyjna** – Kraków, Wincenty Witos, ludowcy,
 - **Rada Narodowa Śląska Cieszyńskiego** – Śląsk Cieszyński,
 - **Naczelną Radą Ludową** – Poznań, działacze endecji.

2. Odzyskanie niepodległości

- W trakcie rewolucji robotniczej, Niemcy 10 listopada 1918 r. zwolnili **Józefa Piłsudskiego** z twierdzy magdeburskiej. Przybył do Warszawy i następnego dnia przyjął z rąk Rady Regencyjnej dowództwo nad polskim wojskiem, a 3 dni później władzę cywilną. Wtedy Rada Regencyjna została rozwiązana.
- Piłsudski przystąpił do tworzenia rządu. Pierwszym krajem, który uznał niepodległość RP były Niemcy, jednak nie było to dla RP dobre i większość krajów europejskich wstrzymała się z uznaniem nowego kraju i jego władz. Mimo problemów z uznaniem ze strony ententy Piłsudski powołał w listopadzie rząd, na którego czele stanął socjalista **Jędrzej Moraczewski**. Jego gabinet wdrożył kilka reform socjalnych:
 - przyznano prawa wyborcze kobietom,
 - skrócono dzień pracy do 8 godzin,
 - wprowadzono ubezpieczenia społeczne,
 - ustanowiono płacę minimalną.
- Końcem listopada 1918 r. Piłsudski objął stanowisko Tymczasowego Naczelnika Państwa, miał pełnić tą funkcję do czasu powstania sejmu i wyłonienia demokratycznych władz.
- W styczniu 1919 r. powołano kolejny rząd, w którym funkcję premiera pełnił **Ignacy Jan Paderewski**. Dzięki temu kraj uznały Francja, Wielka Brytania i USA.

3. Ustrój nowego państwa

- 26 stycznia 1919 roku odbyły się wybory do sejmu, przeprowadzono je w szczególnych okolicznościach, Polska dalej nie miała formalnie ustanowionych granic. Z tego powodu głosowanie zostało zorganizowane tylko w dawnym KP i zachodniej Galicji. Frekwencja wyniosła 60-90%. Najwięcej mandatów otrzymała Narodowa Demokracja.
- W lutym **1919 r.** sejm rozpoczął pracę i jeszcze w tym samym miesiącu uchwalił małą konstytucję. Postanowienia:
 - sejm ustawodawczy – jednoizbowy parlament, najwyższa władza w RP,
 - naczelnik państwa był wykonawcą woli sejmu i reprezentantem na arenie międzynarodowej. Powoływał rząd, każda jego decyzja wymagała podpisu właściwego ministra. Był też naczelnikiem sił zbrojnych.
- Po jej uchwaleniu Piłsudski złożył tymczasowy urząd naczelnika państwa, który ponownie został mu nadany przez sejm, był to symboliczny gest pokazujący zwierzchność władzy ustawodawczej nad wykonawczą.

4. Trudne początki niepodległości

- W skład II RP weszły tereny należące do różnych państw przez ponad 120 lat. Różniły się one:
 - poziomem rozwoju gospodarczego,
 - infrastrukturą,
 - obowiązującymi prawami,
 - walutami,
 - sposobem zorganizowania administracji.
- Przed władzami stanęło zadanie usunięcia tych różnic. Piłsudski był zwolennikiem koncepcji państwa centralizowanego. Przeciwną postawę prezentowali Polacy z ziem zaborów pruskiego i austriackiego, przyzwyczajeni do funkcjonowania w państwie zdecentralizowanym.
- W sierpniu 1919 r. wprowadzono podział na województwa, utworzono ich 16, z których jedno – śląskie posiadało znaczną autonomię, w tym własny sejm.
- Problemem było ujednolicenie systemu prawnego, np. Zapisów dotyczących małżeństw, na terenie zaboru pruskiego były dozwolone śluby cywilne, a w pozostałych zaborach tylko wyznaniowe.
- Duże różnice były też w infrastrukturze, zabór pruski posiadał dużo lepszą infrastrukturę m. in. linie kolejowe. Miasta były nowoczesne i uprzemysłowione. Natomiast miasta pozostałych zaborów zazwyczaj nie miały nawet dróg brukowych i kanalizacji. Jedynie w największych z nich poziom życia był zbliżony do miast zachodnich.

- Około 70% ludności zaboru austriackiego i KP mieszkało na wsiach, a 50% było analfabetami.
- W Rosji stosowano szersze tory, infrastruktura kolejowa została szybko ujednolicona, bo była uznawana za strategiczną. W niektórych kwestiach różnice między zaborami były tak duże, że nie udało się ich zniwelować przez 20 lat istnienia II RP.

WARTO WIEDZIEĆ

Prawa wyborcze kobiet w Polsce

W XIX w. kobiety stopniowo się aktywizowały i brały coraz większy udział w życiu społecznym (więcej o tym na s. 63, 74). Polki również tworzyły własne organizacje. Odbywały się jazdy przedstawicielek wszystkich trzech zaborów. W 1906 r. jako pierwsze Europejki prawa wyborcze uzyskały obywatelki Finlandii (wchodzącej wówczas w skład Imperium Rosyjskiego).

Rola kobiet szczególnie wzrosła podczas I wojny światowej, gdy np. zastępowały walczących mężczyzn w pracy w zakładach przemysłowych czy działały w organizacjach społecznych.

Po zakończeniu wojny kobiety w wielu krajach zaczęły domagać się zwiększenia swoich uprawnień, m.in. przyznania praw wyborczych. Wydany 28 listopada 1918 r. dekret naczelnika państwa o ordynacji wyborczej głosił, że sejm ustawodawczy może być wybierany przez każdego obywatela państwa bez różnic plemiennych, który do dnia ogłoszenia wyborów ukończył 21 lat. Oznaczało to, że Polska była jednym z pierwszych państw w Europie, w którym kobietom zostały przyznane prawa wyborcze – i to zarówno czynne, jak i bierne. Ostatecznie w sejmie ustawodawczym znalazło się osiem posłanek reprezentujących różne opcje polityczne. W okresie międzywojennym kobiety były obecne w sejmach wszystkich kadencji.

Manifestacja zwolenników przyznania praw wyborczych kobietom odbyła się w 1911 r. w Krakowie. Niesiony przez sufrażystki transparent zawierał hasło: *Żądamy powszechnego prawa wyborczego do parlamentu, sejmu i gminy!* Postulat ten spełniono w odrodzonej Polsce.

▪ fotografia, Kraków, 1911 r.

?

Jakie znaczenie dla odrodzonej Polski miało przyznanie kobietom praw wyborczych?

■ ZNISZCZENIA WOJENNE W POLSCE

W czasie trwającej cztery lata I wojny światowej walki objęły duży obszar ziemi polskich, szczególnie zaborów rosyjskiego i austriackiego. W wyniku działań zbrojnych zostało zniszczonych wiele zakładów przemysłowych, dróg, mostów, a nawet całych wsi. Do najważniejszych problemów, przed jakimi stanęło odrodzone państwo polskie, należała potrzeba odbudowy zrujnowanej infrastruktury. Wojna miała także znaczący wpływ na strukturę polskiego społeczeństwa. Szacuje się, że spośród 3 mln Polaków powołanych do armii zaborów niemal pół miliona poległo.

Linie kolejowe na ziemiach polskich były niszczone w wyniku walk, a także celowo wysadzane przez wycofujące się wojska, aby utrudnić działania armii wroga. Ponadto w odrodzonej Rzeczypospolitej w 1918 r. w gruzach leżało ok. 60% dworców kolejowych.

▪ fotografia, Leszno, 1919 r.

Kalisz był po I wojnie światowej jednym z najbardziej zrujnowanych europejskich miast. W wyniku niemieckiego ostrzału w 1914 r. zostało zburzone ok. 75% jego zabudowy. Zniszczenie Kalisza stało się symbolem zbrodni wojennej, gdyż dokonano go, gdy w mieście przebywali wyłącznie cywile.

▪ fotografia, Kalisz, 1918 r.

?

Jaki był wpływ działań zbrojnych podczas I wojny światowej na odrodzone państwo polskie?